

<https://openaccess.leidenuniv.nl>

License: Article 25fa pilot End User Agreement

This publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act (Auteurswet) with explicit consent by the author. Dutch law entitles the maker of a short scientific work funded either wholly or partially by Dutch public funds to make that work publicly available for no consideration following a reasonable period of time after the work was first published, provided that clear reference is made to the source of the first publication of the work.

This publication is distributed under The Association of Universities in the Netherlands (VSNU) 'Article 25fa implementation' pilot project. In this pilot research outputs of researchers employed by Dutch Universities that comply with the legal requirements of Article 25fa of the Dutch Copyright Act are distributed online and free of cost or other barriers in institutional repositories. Research outputs are distributed six months after their first online publication in the original published version and with proper attribution to the source of the original publication.

You are permitted to download and use the publication for personal purposes. All rights remain with the author(s) and/or copyrights owner(s) of this work. Any use of the publication other than authorised under this licence or copyright law is prohibited.

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the Library through email: OpenAccess@library.leidenuniv.nl

Article details

Wermink H.T., Keijser J.W. de & Schuyt P.M. (2019), Verdere reflectie op onderzoek naar straftoemeting, *Nederlands Juristenblad* 2019(10): 675-677.

Verdere reflectie op onderzoek naar straftoemeting

Hilde Wermink, Jan de Keijser & Pauline Schuyt¹

Met enige verbazing hebben wij kennis genomen van de bijdrage van Van Oorschoot in NJB 2018/1699, afl. 32, waarin zij ons in 2012 verschenen artikel ‘Verschillen in straftoemeting in soortgelijke zaken: Een kwantitatief onderzoek naar de rol van specifieke kenmerken van de dader’ bespreekt.

In dit onderzoek maakten wij gebruik van gegevens die werden verzameld tijdens politierechterzittingen en vergeleken we opgelegde straffen op basis van specifieke kenmerken van de dader, waaronder etnisch gerelateerde kenmerken. De resultaten van deze analyses lieten zien dat etnisch gerelateerde kenmerken samenhangen met de kans op veroordeling tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Door de manier waarop Van Oorschoot de door haar gebruikte argumenten combineert met de polemische vorm waarin zij haar bijdrage heeft geschreven, voelen wij ons geroepen om kort daarop te reageren.

Een (on)genuanceerde boodschap

Van Oorschoot stelt in haar bijdrage dat sprake is van een ‘controverse’. Deze lijkt echter vooral betrekking te hebben op de theoretische verklaring van de bevindingen en niet zozeer op de bevindingen zelf. Van Oorschoot spreekt over ‘bestudering van discriminatie en strafrecht’, ‘buiten-juridische factoren’ en ‘vooroordelen die rechters onbewust laten meewegen in hun straftoematingsbeslissingen’ en benadrukt vervolgens dat rechters zich hierin niet herkennen. Onze studie wordt daarmee gekenschetst als een onderzoek naar discriminatie in het strafrecht. In onze studie lag de focus echter niet op het willen vaststellen van discriminatie, maar op het constateren van eventuele

verschillen in straftoemeting en het zoeken naar mogelijke verklaringen. In het artikel werd gebruik gemaakt van een theorie om te verklaren waarom er verschillen zouden kunnen zijn, wat niet wil zeggen dat we daarmee pretendeerden te kunnen aangeven wat de precieze oorzaken van de verschillen zijn. De vraag hoe de resultaten van de studie dan verder te duiden, leverde waardevolle en noodzakelijke verdere discussies op, ook onder rechters. Tijdens lezingen die we naar aanleiding van het artikel verzorgden voor verscheidene rechtbanken en hoven kregen wij zelden de reactie dat de door ons geconstateerde verschillen niet werden herkend. Wel werd vaak gerefereerd aan mogelijke andere verklaringen. In ons artikel wordt dan ook niet één verklaring aangedragen voor de gevonden verschillen, maar meerdere, waaronder problemen bij de tenuitvoerlegging van taakstraffen en belemmeringen in het communicatieproces die mogelijk een rol kunnen spelen. In haar bespreking gaat Van Oorschoot geheel voorbij aan het feit dat er uiteenlopende verklaringen zijn en dat daarmee de mogelijke oorzaak van de gevonden verschillen genuanceerder ligt dan zij doet voorkomen.

De focus op een enkele studie

Ons artikel naar verschillen in straftoemeting kreeg destijds veel aandacht vanuit de rechtspraak en in de

media, leidde tot Kamervragen, en leverde belangrijke vervolgvragen op. Omdat het niet mogelijk is in één enkele analyse alle aspecten van een groot en complex vraagstuk mee te nemen, hebben wij ons in vervolgonderzoek expliciet gericht op een nadere bestudering van etnisch gerelateerde verschillen in straftoemeting. Om een bijdrage te leveren aan de vermeerdering van kennis op dit gebied hebben we etnisch gerelateerde kenmerken en straftoematingsbeslissingen op verschillende manier gemeten en werd uitgebreider rekening gehouden met kenmerken die de etnisch gerelateerde verschillen kunnen verklaren (kenmerken van proces, delict en dader). In de bespreking van Van Oorschoot worden deze studies weliswaar (deels) genoemd, maar wordt het verrichte vervolgonderzoek goeddeels buiten haar bespreking gelaten, waardoor te veel nadruk komt te liggen op een enkele studie. Daarmee wordt voorbij gegaan aan het feit dat deze onderdeel uitmaakt van een veel bredere – en inmiddels verder uitgewerkte – onderzoeklijn en wordt een belangrijk deel van de huidige kennis door Van Oorschoot genegeerd. Een deel van de kritiek die door Van Oorschoot dan ook wordt geuit, waaronder het meetbaar maken van etnisch gerelateerde verschillen, is reeds ondervangen in het verdere onderzoek dat is verricht. De vervolgonderzoeken laten grofweg zien dat etnisch gerelateerde verschillen nog steeds gevonden worden bij uitgebrei-

Straftoemeting is een complex vraagstuk dat het verdient om op genuanceerde wijze en vanuit verschillende methoden te worden benaderd

dere controle voor overige straftoemingsfactoren en bij gebruik van verschillende operationalisaties, al worden ze in sommige gevallen wel kleiner. Om een gedegen maatschappelijke en wetenschappelijke discussie te voeren is juist de cumulatie van kennis van belang. Die cumulatie van kennis is wat ons betreft niet alleen gelegen in meer en nieuwer onderzoek, maar ook in de combinatie van resultaten van onderzoek uit verschillende invalshoeken. En dat brengt ons op het laatste punt.

Over de methode van onderzoek

Van Oorschot richt haar pijlen op de vermeende ongeschiktheid van kwantitatief onderzoek voor de bestudering van straftoemingen. Ze contrasteert deze onderzoeksmethode met kwalitatieve benaderingen en lijkt hiermee

een nogal heilloze methodenstrijd te willen afstoffen. Het is niet de eerste keer dat een dergelijke methodenstrijd wordt gevoerd, maar inmiddels heeft de academische discussie zich verder ontwikkeld.² Die gaat niet langer over de vermeende exclusieve rechten of toepasbaarheid van een specifieke onderzoeksmethode, maar over de complementariteit van verschillende methoden. Kwantitatief en kwalitatief onderzoek vullen elkaar aan, juist omdat iedere methode zijn inherente voor- en nadelen kent. Idealiter worden dan ook beide methoden toegepast om vragen vanuit verschillende invalshoeken te kunnen benaderen en op deze manier bij te dragen aan kennisvermeerdering en beter begrip van bepaalde fenomenen.

Tot slot

Straftoemingen is een groot en com-

plex vraagstuk dat het verdient om op genuanceerde wijze en vanuit verschillende methoden te worden benaderd. Op die manier kan een bijdrage worden geleverd aan de verdere ontwikkeling van een onderzoekslijn en wordt meer inzicht verkregen in de wijze waarop straftoemingsbeslissingen tot stand komen. Daarbij is iedereen gebaat – en niet in de laatste plaats de strafopleggende rechters. •

Auteurs

1. Dr. H.T. Wermink, prof. dr. J.W. de Keijser en prof. mr. dr. P.M. Schuyt zijn resp. als universitair docent, hoogleraar Criminologie en hoogleraar Sanctierecht en straftoemingen verbonden aan het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden.

Noten

2. Zie A. Nooij, 'Kwantitatieve en kwalitatieve methoden in combinatie'. *Sociologische eids* 1987. 34(6). o. 430-438.

Polemiseren of Problematiseren?

Irene van Oorschot¹

Na publicatie van mijn artikel, 'Gelijke gevallen?' hebben de auteurs van de studie die ik onder de loep neem een repliek geschreven. In deze repliek stellen zij mijn vermeende kritiek van de door hen gebruikte statistische methode centraal, en suggereren zij dat mijn artikel gelezen moet worden als een polemische poging een sociaal-wetenschappelijke 'methodenstrijd af te stoffen'.

Hun repliek was voor mij een verrassing, omdat ik nergens een uitspraak doe over de algemene of inherente superioriteit van deze of gene methode – of het nu de statistische methoden van de onderzoekers betreft of de door mij gekozen, en op de antropologie gestoelde, etnografische methode.

De verhalende textuur van juridische praktijken blijft onderbelicht in statistisch opgezet onderzoek, terwijl daar nu juist verschillen en overeenkomsten worden gemaakt die de moeite van het bestuderen waard zijn

Alle methoden, zo stelt een pragmatistische wetenschapsfilosofie, vormen specifieke manieren om met de werkelijkheid te experimenteren, en zo van de grillige werkelijkheid te leren. Elke methode introduceert ook heel eigen manieren om verschillen en overeenkomsten aan te

bringen in diezelfde werkelijkheden, bijvoorbeeld tussen groepen mensen (met een al dan niet buitenlands uiterlijk), of tussen typen zaken. En precies daar, stelde ik, kan het leerzaam zijn om niet alleen de statistische manier van verschillen en overeenkomsten aanbrengen

centraal te stellen, maar ook zorgvuldig te onderzoeken hoe rechters zelf verschillen en overeenkomsten zien tussen zaken. Op basis van mijn bevindingen stel ik dan ook dat de verhalende textuur van juridische praktijken onderbelicht blijft in statistisch opgezet onderzoek, en dat daar nu juist verschillen en overeenkomsten worden gemaakt – tussen meer of minder typische verhaallijnen – die de moeite van het bestuderen waard zijn. Ook vind ik het belangrijk te laten zien dat verschillen tussen verdachten een stuk genuanceerder en complexer liggen dan het wel of niet hebben van een buitenlands uiterlijk. Overigens: dat lijken de auteurs van de studie zelf ook te beseffen, daar zij in latere studies de problematische meting van het hebben van een buitenlands uiterlijk laten vallen ten faveure van de categorie etniciteit (zie e.g. Van Wingerden & Wermink 2016,2 Wermink et al. 2015).³ Op die manier is mijn bijdrage beter te begrijpen als een problematisering

van methoden dan als een polemieek. Dat wil zeggen dat ik minder geïnteresseerd ben in de vraag hoe waar de door de auteurs getrokken conclusies zijn, maar me eerder richt op de manier hoe en waar die conclusies tot stand komen, en hoe deze door bepaalde vraagstelling, assumpties, en meetmethode mogelijk worden gemaakt. Deze problematisering roept de vraag op wat er precies zichtbaar wordt gemaakt als we aan het meten en weten slaan – en wat er onzichtbaar blijft. Dat er belangrijke dimensies van de juridische praktijk onzichtbaar blijven (of worden gemaakt) als logisch en noodzakelijk gevolg van het adopteren van een

statistische techniek lijkt me een belangrijke interventie, niet in de laatste plaats omdat het ons in staat stelt de (verschillende) gronden waarop sociale wetenschappers en praktiserende rechters met elkaar in gesprek gaan kan verduidelijken. De discussie die ik ben aangegaan lijkt me zo allesbehalve het heilloos afstoffen van een sociaal-wetenschappelijke methodenstrijd. Integendeel: de bereidheid te reflecteren op en te discussiëren over de beste manier om tot kennis te komen is een noodzakelijke voorwaarde voor een vitale, relevante, en maatschappelijk betekenisvolle sociale wetenschap. •

Auteur

1. Dr. I. van Oorschot, sociaal wetenschapper, promoveerde in februari van dit jaar cum laude op een proefschrift over waarheidspraktijken in het strafrecht en in de sociale wetenschappen (Ways of CaseMaking, Erasmus Universiteit Rotterdam). Heden werkt zij op de Universiteit van Amsterdam als postdoctoraal onderzoeker en doet zij onderzoek naar de juridische receptie en interpretatie van forensische kennis.

Noten

2. S. van Wingerden & H. Wermink, 'Zwaarder gestraft?' Raad voor de rechtspraak research memoranda, 2016, jaargang 11, nr. 2.
3. H. Wermink, S. van Wingerden, J. Van Wilsem, P. Nieuwbeerta, 2015. 'Etnisch gerelateerde verschillen in de strafmeting.' Raad voor de rechtspraak research memoranda, 2015, jaargang 10, nr. 1.

